

KÖNYVSZEMLE / BOOK REVIEWS

Kocziszky György (szerk.) (2021): *Észak-Magyarország* (HVG-ORAC, Budapest, p. 830)

BENEDEK JÓZSEF

BENEDEK József: MTA külső tag, egyetemi tanár, Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Földrajztudományi Kar, Magyar Földrajzi Intézet; 400 0006 Kolozsvár, Mikó kert 5-7; Miskolci Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Világ- és Regionális Gazdaságtan Intézet; 3515 Miskolc-Egyetemváros; jozsef.benedek@ubbcluj.ro; <https://orcid.org/0000-0003-2561-5848>

József BENEDEK: HAS external member, professor, Department of Geography in Hungarian, Faculty of Geography, Babeş-Bolyai University; Clinicilor street 5-7, RO-400 0006 Cluj-Napoca, Romania; Institut of World- and Regional Economics, Faculty of Economics, University of Miskolc; H-3515 Miskolc-Egyetemváros, Hungary; jozsef.benedek@ubbcluj.ro; <https://orcid.org/0000-0003-2561-5848>

A Kocziszky György professzor által koordinált és szerkesztett „Észak-Magyarország” kötet a „Kárpát-Medence Régiói” sorozatban megjelent regionális monográfiák utolsó része, mintegy záróköve a 2003-ban a Magyar Tudományos Akadémia pécsi központú Regionális Kutatások Központja által útnak indított könyvsorozatnak. A korábbi tizennégy részt (hét hazai és további hét Magyarország határain kívüli régiómonográfia) egészíti ki a megjelent kötet. A „Kárpát-Medence Régiói” sorozatát lezáró kötet két – egy belső és egy külső – szempontból is jelentős: egyrészt feltárja Magyarország egyik markáns, korábban jelentős gazdasági teljesítményt felmutató, de ma már periférikusnak számító régiója gazdasági és társadalmi fejlesztésének adottságait. Másrészt, a „Kárpát-Medence Régiói” MTA-sorozat utolsó részeként tudományos, illetve tágabb értelemben vett társadalmi reflexió lehetőségét nyújtja arra a kettős regionális tudományi feladatra, amelyet Enyedi György 2003-ban, a „Székelyföld” kötet (a sorozat első része) előszavában így fogalmazott meg: a.) Integrálódhat-e, kibontakozhat-e a Kárpát-medence európai gazdasági nagytérséggé? b.) Hogyan terjeszthetőek a regionális tudomány módszerei és alkalmazhatósági módozatai a határon túli magyar tudományosság körében? Bár a 17 évvel korábban megfogalmazott feladatok geopolitikai, gazdasági és társadalmi környezete megváltozott, kétségtelen, hogy aktualitásuk nem szűnt meg. Meggyőződésem, hogy a jelen kötet – akárcsak a korábbi tizennégy – kellő anyagot nyújt az induláskor megfogalmazott feladat kritikai és őszinte értékelésére és továbbgondolására, tervezésére.

A kötet szerkezete kiegyensúlyozott, a szerzők és témák (geográfia, gazdaságtudomány, szociológia, történettudomány) kiválasztása tükrözi az erős inter-

diszciplináris jellegre irányuló törekvést, ami a komplex regionális monográfiák velejárája, ugyanakkor számos koordinációs és szerkesztési többletfeladatot generál, amit teljes professzionalitással sikerült megoldani. Az így összeálló tizenkét fejezet tartalma szakmailag megfelel a monográfia műfaji elvárásainak, ahol az alapvető cél nem feltétlen új tudományos eredmények létrehozása, hanem a meglévő eredmények felhasználása és szintézise. Az észak-magyarországi térségben és annak szellemi központjában, Miskolcon, illetve a régió zászlóshajó felsőoktatási intézményében, a Miskolci Egyetemen, az elmúlt évtizedekben kialakult egy olyan, közgazdászokból, geográfusokból álló szakmai csoport, amely egy ilyen bonyolult munka elvégzését messzemenően vállalni és teljesíteni tudta.

A monográfia a régió történetével (I. fejezet), természeti erőforrásainak és környezeti állapotának (II. fejezet: földrajzi helyzet, domborzat, éghajlat, vízrajz, talajok, élővilág, tájpotenciál, karsztos területek értéke, hasznosítása és védelme) bemutatásával indul. Mindkét fejezet a fejlődés strukturális feltételeit mutatja be. Különösen a régió történelmileg kialakult fejlődési pályája rendelkezik kiemelkedő magyarázó potenciállal korunk térformáló folyamatainak oksági feltárásában, és a jövő gazdaság- és társadalomfejlesztési irányainak meghatározásában. Az elemzésekből világosan körvonalazódik egy, a kedvező természetföldrajzi adottságokra (érc- és szénlelőhelyek, fakészlet) épülő nehézipari térség (bányászat, kohászat, nehézgépgyártás) klasszikus fejlődési útvonala, amelyet jelentős mértékben megtört az első világháborút követő, a térségi gazdaság alapanyagforrása- it és felvevő piacait biztosító területek elvesztése. A II. fejezethez logikusan kapcsolódik a következő, a kulturális örökséget (III. fejezet) bemutató rész, ahol a szerzők nem csupán a klasszikusnak mondható épített és szellemi örökségre térnek ki, hanem a térség benépesülését és etnikai-vallási sokszínűségét is megmegvizsgálják mint a kulturális örökség hordozóját. A régió társadalmi sajátosságait leíró IV. fejezet – helyesen követve a kauzális összefüggések logikáját – két jellegzetes részt tartalmaz: a népességszámváltozást és népességszerkezetet magába foglaló demográfiai elemzést, illetve a munkaerőpiac jellegzetességeinek bemutatását. A monográfia gazdasági része (V. fejezet) a legkomplexebb és legnagyobb terjedelmű, ami nem csupán a kötet tematikus hangsúlyát jelzi, hanem reflektál a régió egyik meghatározó alrendszerének mélyre szántó, a régió profilját meghatározó változásaira is. E rész alfejezeteiben a szerzők elemzik a régió gazdasági szerkezetét meghatározó múlt- és jelenbeli gazdasági tevékenységeket: a kézművesipart, a feldolgozó ipart, agrárgazdaságot, kiskereskedelmet, pénzügyi szektort és a turizmust. A második világháborút követő, szovjet mintájú, nehéziparra épülő gazdaságfejlesztés alkalmatlannak bizonyult a korábbi fejlődési pálya módosítására, sőt, azt inkább megerősítette: a negyedik ötéves terv (1971–1975) elmélyítette a nehézipari beágyazódást. A régió oktatási szerkezete (Miskolci Nehézipari Egyetem) is ezt a típusú fejlesztést szolgálta. A rendszerváltást követő regionális gazdasági szerkezetváltás ugyan jelentős volt, de a régió periférikus gazdasági pozícióján egyelőre legalábbis nem változtatott.

A VI., VII. és VIII. fejezetek szervesen illeszkednek a gazdasági részhez, mert a témái – kutatás és fejlesztés, infrastruktúra, közoktatás és egészségügyi ellátás – a gazdasági alrendszeret támogató, azzal szoros kölcsönhatásban és determináltságban működő területeket fednek le. Ezért nem meglepő, hogy a régió a mérsékelt innovátorok csoportjához tartozik, K+F teljesítménye, lakásállományának minősége elmarad az országos átlagtól. Az elemzésből kiderül, hogy a tanulói létszám demográfiai elöregedésből fakadó csökkenése, valamint az országos átlagnál magasabb tanulói lemorzsolódási arány komoly kihívások elé állítja a régió egyébként kiterjedt oktatási rendszerét. A IX. fejezet generikusan a “Térszerkezet” megnevezést kapta, magába foglalja a települések és az urbanizáció, a területi egyenlőtlenségek, valamint a vidéki térségek kérdéskörét. Egy rövidebb egység követően (X. fejezet: “A régió közigazgatása”) két erős záróakkorddal zárul a kötet, összhangban a régió egyik sajátosságával, pontosabban határmentiségével (XI. fejezet) és napjaink aktuális fejlesztési szükségleteivel, kihívásaival (XII. fejezet). Az utóbbinak jelentős ösztársadalmi haszna és jelentősége van, hisz a régió gazdasági, kulturális és jóléti fellendüléséhez világosan kell látni a meglévő problémákat és a helyes cselekvési irányokat. Ehhez nyújt jelentős hozzájárulást a XII. fejezet.

A kötet ábrái, térképei és táblázatai sikeresen és jó minőségben vizualizálják a reprezentálandó tartalmakat. A felhasznált gazdag szakirodalom pedig garantálja a kötet magas szintű dokumentáltságát, szakszerű tartalmát.

Mindezek tükrében bátran ajánlom a kedves olvasók figyelmébe az “Észak-Magyarország” kötetet, amely magas színvonalon folytatja a magyar regionális tudomány hagyományait. Ugyanakkor eleven bizonyítéka egy komoly és gyarapodó szakmai teljesítményekkel rendelkező miskolci regionális tudományi műhely létezésének és működésének.